

Půl žlutého slunce

Chimamanda Ngozi Adichie

Richard se odsunul co nejdál od obou amerických novinářů a přitiskl se ke dvířkům peugeota. Měl si sednout dopředu a ordonanci říct, ať se posadí k nim dozadu. Nemohl ovšem tušit, že budou tak páchnout. Baculatý Charles měl na hlavě pomačkaný klobouk a ryšavý Charles měl bradu pokrytou jasně červenožlutými vousy.

„Do Biafry přijede jeden novinář ze Středozápadu a jeden z New Yorku a náhodou se oba jmenují Charles. To je neuvěřitelné!“ řekl ten baculatý se smíchem, když se Richardovi představili. „A oběma nám doma říkají Chuck!“

Richard nevěděl, jak dlouho čekali na přestup v Lisabonu, ale čekání na ostrově Svätého Tomáše na letadlo dopravující do Biafry humanitární pomoc se protáhlo na sedmáct hodin. Potřebovali by koupel. Když ten baculatý, který seděl vedle něj, začal vyprávět o své první návštěvě Biafry na počátku války, zjistil Richard, že by mu neuškodila ani ústní voda.

„Tehdy jsem přiletěl skutečným letadlem na letiště v Port Harcourtu,“ vyprávěl baculatý. „Zato tentokrát jsem seděl na podlaze vedle dvaceti tun sušeného mléka a pilot letěl bez světel. Letěli jsme tak šíleně nízko, že když jsem se podíval ven, viděl jsem oranžové záblesky nigerijské protiletadlové palby. Byl jsem posranej strachy,“ smál se. Široká, tukem vycpaná tvář mu zářila veselím.

Ten ryšavý se nesmál. „Nevíme jistě, že to byli Nigerijci. Klidně to mohli být i Biafřani.“

„Ale prosím tě.“ Baculatý se podíval na Richarda, ale ten nehnul ani brvou. „Jasně že stříleli Nigerijci.“

„Biafřani stejně vozí v letadlech s jídlem i zbraně,“ řekl ryšavý. Otočil se k Richardovi. „Nebo snad ne?“

Richardovi se ani trochu nezamlouval. Nezamlouvaly se mu jeho vodově zelené oči ani obličej posetý rezatými pihami. Když se s nimi sešel na letišti, dal jim jejich propustky a řekl, že jim bude dělat průvodce a že je biaferská vláda vítá, nezamlouval se mu povýšenecky pobavený výraz v jeho ryšavé tváři. Jako by říkal: „A vy jako mluvíte za Biafřany...?“

„Naše letadla s humanitární pomocí vozí jen dodávky potravin,“ řekl Richard.

„No jistě,“ rýpnul si ryšavec, „jen dodávky potravin.“

Ten baculatý se naklonil přes Richarda, aby se podíval z okna. „Nemůžu uvěřit, že lidi normálně jezdí autem a chodí po ulicích. Skoro to ani nevypadá, že tady zuří válka.“

„Dokud nezačne nálet,“ podotkl Richard. Odvrátil tvář a zadržel dech.

„A dá se dostat na to místo, kde biaferští vojáci zastřelili toho italského pracovníka ropné společnosti?“ otázal se ryšavec. „Psali jsme o tom v *Tribune*, ale já bych rád udělal nějaký delší článek.“

„Nedá,“ zpražil ho Richard.

Ryšavec ho pozoroval. „No dobře. A nevíte o tom aspoň něco nového?“

Richard vydechl. Připadal si, jako by mu někdo nasypal do rány pepř. Zahynuly tu tisíce Biafřanů a ten chlap chce vědět, jestli se ví něco nového o jednom mrtvém bělochovi.

O téhle oblíbené rovnici západní žurnalistiky jednou musí něco napsat: sto mrtvých černochů se rovná jednomu mrtvému bělochovi. „Nevím nic,“ odpověděl. „Ta oblast je teď okupovaná.“

Na kontrolním stanovišti Richard mluvil s příslušnicí civilní obrany igbosky. Prohlédla si jejich propustky, svůdně se usmála a Richard jí úsměv oplatil. Byla vysoká, hubená a měla malá ňadra, což mu připomnělo Kainene.

„Zdálo se, že by si dala říct,“ nechal se slyšet ten baculatý. „Slyšel jsem, že tady není problém sehnat holku. Ale prý mají nějakou nakažlivou pohlavní chorobu. Říká se tomu choroba z Bonny. Musíte dávat bacha, abyste si něco nepřítáhli domů.“ Jeho arogance Richardovi lezla na nervy. „Uprchlícký tábor, do kterého jedeme, řídí moje manželka.“

„Vážně? A už je tu dlouho?“

„Je Biafřanka.“

Ryšavec se díval z okýnka, ale najednou se otočil k Richardovi. „Na univerzitě jsem měl jednoho kamaráda Angličana, a ten se mohl po barevných holkách přímo utlouct.“

Baculatý vypadal rozpačitě. „Umíte dobře igbosky?“ řekl rychle.

„Ano,“ řekl Richard. Chtěl jim ukázat fotky Kainene se šňůrovým hrncem, ale nakonec si to rozmyslel.

„Rád bych vaši ženu poznal,“ nadhodil baculatý.

„Dnes tu není. Snaží se pro tábor zajistit víc dodávek.“

Vylezl z auta jako první a uviděl, že na ně čekají oba tlumočníci. Otrávil ho to. Je sice pravda, že idiomy, nuance a dialektismy mu v igboštině často unikaly, ale úřady až příliš horlivě posílaly své tlumočnický. Většina uprchlíků sedících venku je sledovala téměř lhostejně. Kolem obcházel vychrtlý muž s dýkou na řemeni kolem pasu a mluvil sám se sebou. Ve vzduchu visel hnilobný zápach. U ohně si hlouček dětí opékal dvě krysy.

„Proboha.“ Ten baculatý si sundal klobouk a zíral.

„Negři v jídle nejsou moc vybíraví,“ ucedil ryšavec.

„Prosím?“ zeptal se Richard.

Ale ryšavec dělal, že ho neslyšel. Vydal se s jedním z tlumočnicků pohovořit si se skupinkou mužů hrajících dámu.

„Víte, na ostrově Svatého Tomáše leží hromady jídla, po kterém lezou švábi, protože ho sem nemají jak dopravit,“ řekl baculatý.

„Ano.“ Richard se odmlčel. „Mohl bych vám s sebou dát nějaké dopisy? Jsou pro rodiče mé manželky v Londýně.“

„Jistě, pošlu je, hned jak se odsud vybabráme.“ Vytáhl z batůžku velkou tabulku čokolády, rozbalil ji a dvakrát si z ní ukousl. „Poslyšte, mrzí mě, že pro ně nemůžu udělat víc.“

Šel k hloučku dětí, dal jim nějaké sladkosti a vyfotografoval je. Obstoupily ho, povykovaly a chtěly ještě. Jednomu z nich řekl: „To je ale krásný úsměv!“ Když zase odešel, děti se vrátily k opékání krys.

Ryšavec se vracel svižným krokem a na krku mu při tom poskakoval fotoaparát. „Chtěl bych vidět nějaké opravdové Biafřany,“ řekl.

„Opravdové Biafřany?“ zeptal se nechápavě Richard.

„Jen se na ně podívejte. Nejméně dva roky se pořádně nenajedli. Nechápu, jak můžou ještě pořád diskutovat o biafřské věci a o Ojukwuovi.“

„Děláte to často, že když jdete dělat interview, předem se rozhodnete, jakým odpovédím budete věřit?“ zeptal se klidně Richard.

„Chtěl bych se podívat do nějakého jiného uprchlického tábora.“

„Ale ovšem, vezmu vás jinam.“

Druhý uprchlický tábor, umístěný blíž středu města, byl menší, tolik nepáchnul a kdysi býval radnicí. Na schodech seděla jednoruká žena a vyprávěla hloučku lidí nějaký příběh. Richard zachytil jen konec: „Ale duch toho muže vyšel ven a promluvil na ty vandaly hausky. A oni pak nechali jeho dům na pokoji.“ Závířil jí, že věří na duchy.

Ryšavec se posadil vedle ní a s pomocí tlumočnicka si s ní začal povídat.

Máte hlad? Ovšem, všichni máme hlad.

Víte, proč začala tahle válka? Ano, hauští vandaloové nás chtěli všechny pobít, ale Bůh nad námi bděl.

Chcete, aby už válka skončila? Ano, Biafra už brzo vyhraje.

A co když Biafra nevyhraje?

Žena si odplivla a dlouhým pohledem plným lítosti se podívala nejdřív na tlumočnicka a potom na ryšavce. Nakonec vstala a šla dovnitř.

„Neuvěřitelné,“ řekl ryšavec. „Biaferská propagandistická mašinerie funguje na jedničku.“

Richard tenhle typ lidí dobře znal. Byli jako Nixonovi poradci z Washingtonu nebo členové komise ministerského předsedy Wilsona z Londýna, kteří přijížděli s pevnými bíl-kovinnými tabletami a ještě pevnějším přesvědčením, že Nigérie nebombarduje civilisty, že s tím hladověním jsou to jen přehnané řeči a že je všechno tak, jak má ve válce být.

„Žádná propagandistická mašinerie neexistuje,“ řekl Richard. „Čím víc civilistů bombardujete, tím víc roste odpor.“

„To jste slyšel v Rádiu Biafra?“ ušklíbl se ryšavec. „Rozhodně to tak zní.“

Richard na to nereagoval.

„Snědí úplně všechno,“ vrtěl baculatý hlavou. „Stačí, aby to bylo trochu zelené, a hned si z toho udělají zeleninu.“

„Kdyby Ojukwu doopravdy chtěl zastavit hladovění, souhlasil by s vytvořením potravinového koridoru. Ty děti nemusejí pojídat hlodavce,“ řekl ryšavec.

Baculatý fotografoval. „Jenže ono to není tak jednoduché,“ řekl. „Musí myslet taky na bezpečnost. Vždyť vede válku, krcinál.“

„Ojukwu bude muset kapitulovat. Tohle je závěrečná nigerijská ofenziva, Biafra nemá šanci dobýt zpátky všechna ztracená území,“ prohlásil ryšavec.

Ten baculatý vytáhl z kapsy napůl snědenou čokoládu.

„Kde teď Biafra bere ropu, když přišla o přístav?“ zajímal se ryšavec.

„Ještě pořád máme pod kontrolou naleziště v Egbemě,“ odpověděl Richard, ale vysvětlovat, kde je Egbema, mu připadalo zbytečné. „Ropu dopravujeme do rafinérií v noci, v tankerech, které mají vypnuté reflektory, aby neupoutaly pozornost bombardérů.“

„Pořád říkáte *my*,“ nadhodil ryšavec.

„Ano, říkám *my*.“ Richard se na něj podíval. „Už jste v Africe někdy byl?“

„Ne, tohle je moje první návštěva. Proč?“

„Jen tak.“

„Chcete naznačit, že mi chybí zkušenosti se zákony džungle?“ řekl ryšavec uštěpačně. „Jenže já dělal tři roky korespondenta v Asii,“ usmál se.

Ten baculatý zalovil v batůžku a vytáhl láhev koňaku. Podal ji Richardovi. „Koupil jsem ji na ostrově Svatého Tomáše, ale nějak nebyl čas ji otevřít. Je to báječné pití.“

Richard si od něj láhev vzal.

Než je odvezl do Uli, aby stihli zpáteční let, jeli do penzionu a povečeřeli dušené kuřecí s rýží. Richardovi se přičilo pomyšlení, že ryšavcovo jídlo zaplatila biaferská vláda. U budovy terminálu se vystřídalo několik aut. Na přistávací ploše za ní však byla tma jako v pytli. Ředitel letiště v přílehavém khaki obleku vyšel ven, podal jim ruku a řekl: „Letadlo by tu mělo být každou chvíli.“

„Je neuvěřitelné, že v téhle díře ještě pořád postupují podle protokolu,“ řekl ryšavec. „Když jsem přiletěl, dali mi do pasu razítko a zeptali se mě, jestli mám něco k proclení.“

Vzduch rozezvučel hlasitý výbuch. Ředitel vykřikl „Tudy!“ a společně se rozeběhli k rozestavěné budově. Vrhli se na zem. Okenní tabulky řinčely a drnčely. Země se chvěla. Pak výbuchy ustaly a následovala nepravidelná palba. Ředitel vstal a oprášil si šaty. „A je to. Pojdme.“

„Zbláznil jste se?“ vyjekl ryšavec.

„Střílejí, jen když jim dojdou bomby. Ted' se nemáme čeho bát,“ řekl ředitel vesele a už se hnal kupředu.

Na přistávací ploše stál nákladák a zasypával krátery po bombách štěrkem. Světla na ranveji blikla, ale pak se zase rozhostila naprostá, dokonalá tma. V té modročerné temnotě měl Richard pocit, že se ho zmocňuje závrať. Pak se světla rozsvítila na trochu delší dobu, ale za chvíli zase zhasla. A potom se opět rozsvítila a zhasla. Na ranvej se snášelo letadlo. Zaslechl, jak brzdí o asfalt.

„Už přistálo?“ zeptal se ten baculatý.

„Ano,“ odpověděl Richard.

Světla blikla. Najednou tu stála tři letadla a Richard žasl nad tím, jak rychle k nim stihla nákladní auta dojet i se zhasnutými světly. Několik mužů začalo z letadel tahat pytle. Piloti

ječeli: „Hněte sebou, lenoši! Ven s tím! My se bombardovat nenecháme! Hněte kostrou! Honem, sakra!“ Zaslechl americký, afrikánský a irský přízvuk.

„Taky by mohli být kapku vlídnější, parchanti,“ řekl ten baculatý. „Za to, že sem lítají s pomocí, jim platí tisíce dolarů.“

„Nasazují vlastní krk,“ upozornil ho ryšavec.

„A ti chlapi, co letadla vykládají, snad ne?“

Někdo rozsvítil svítilnu do větru a Richard přemýšlel, jestli ji nigerijský bombardér, který se vznáší nad nimi, vidí. A taky kolik tam těch bombardérů asi je.

„Pár našich mužů ve tmě zavadilo o vrtuli,“ řekl Richard klidně. Nevěděl, proč jim to vlastně říká. Snad proto, aby ryšavce probral z té jeho samolibé povýšenosti.

„A co se jim stalo?“

„Hádejte.“

Pomalu se k nim blížilo auto se zhasnutými světly. Zaparkovalo kousek od nich, dvířka se otevřela a zase zavřela a chvíli poté se k nim připojilo pět hubených dětí a jeptiška v modrobílém hábitu.

„Dobrý večer. *Kee ka I me?*“ pozdravil ji Richard.

Usmála se na něj. „Ach, vy jste ten *onye ocha*, co umí igbosky. Moc pěkně píšete o naší věci. Jen tak dál.“

„Letíte do Gabunu?“

„Ano.“ Řekla dětem, ať se posadí na dřevěné fošny. Richard k nim přistoupil blíž, aby si je prohlédl. V chabém osvětlení viděl, že mají v očích mléčně bílou vrstvu napěněného slizu. Jeptiška houpala v náručí to nejmenší z nich, vysušenou panenku s nožkami jako hůlky a bříškem těhotné. Richard nedovedl určit, zda je to chlapeček nebo holčička, a náhle ho popadl vztek. Takový vztek, že když se ho ryšavec zeptal, jak poznají, kdy mají nastoupit do letadla, ignoroval ho.

Jedno z dětí se pokusilo vstát. Svalilo se, zůstalo ležet obličejem k zemi a nehýbalo se. Jeptiška postavila nejmenší dítě na zem a zvedla holčičku, která upadla. „Zůstaňte sedět. Jestli mi někam utečete, napláčám vám,“ řekla ostatním a spěchala pryč.

Ten baculatý se zeptal: „To děcko usnulo, nebo co?“

I jeho Richard ignoroval.

Nakonec ten baculatý zavrčel: „Zatracená americká politika.“

„Na naší politice není nic špatného,“ ohradil se ryšavec.

„Kdo má moc, má i odpovědnost. Vaše vláda ví, že lidé umírají!“

„Samozřejmě, že to ví,“ řekl ryšavec. „Lidi umírají v Súdánu, v Palestině a ve Vietnamu. Lidi umírají všude.“ Sedl si na zem. „Před měsícem mi přivezli z Vietnamu mrtvolu mého mladšího bráchy, krucinál.“

Richard i ten baculatý mlčeli. V dlouhém tichu, které následovalo, jako by se ztišili i piloti a rámus při vykládání. Když cestující chvatně odvezli na ranvej, usadili je do letadel a ta se za přerušovaného blikání vznesla do vzduchu, Richarda napadl název pro jeho knihu – *Když jsme umírali, svět mlčel*. Po válce ji napíše. Bude to příběh o nesnadném vítězství Biafry a obžaloba světa. Když se vrátil do Orlu, vyprávěl Kainene o obou novinářích, o tom, jak ryšavce zároveň nenáviděl i litoval, jak neuvěřitelně sám se s nimi cítil i jak ho napadl název knihy.

Zvedla obočí. „My? Když jsme *my* umírali?“

„Neboj se, napíšu tam, že se nigerijské pumy obezřetně vyhýbaly každému, kdo má britský pas,“ zavtipkoval.

[...]

Přeložil Vladimír Klíma.

Úryvek je třicátou kapitolou románu Půl žlutého slunce (Half of a Yellow Sun), který vyjde na podzim 2008 v nakladatelství BB Art. Jemu také Aluze děkuje za svolení k otištění ukázky.

Chimamanda Ngozi Adichie (1977) je nigerijská (igboská) spisovatelka. Úspěšný byl už její první román *Purple Hibiscus* (2003), za nějž obdržela Commonwealth Writers' Prize. Prestižní britskou Orange Prize for Fiction byla oceněna následující románová freska *Půl žlutého slunce* (Half of a Yellow Sun, 2006), zachycující nigerijsko-biaferskou válku. Adichie je absolventkou dvou amerických

univerzit a nyní postgraduálně studuje obor African Studies na Yale University. Žije střídavě v Nigérii a v USA.

Další informace lze nalézt jak na autorčiných oficiálních internetových stránkách <http://www.halfofayellowsun.com/>, tak na adrese <http://www.l3.ulg.ac.be/adichie/>, kde jsou k dispozici recenze na obě výše uvedené knihy, autorčiny kratší texty, tištěné i audiovizuální rozhovory s ní atd.